

Het voorkomen van *Botrychium lunaria* op de Plaat bij Bakkersdam te Oostburg

door

H. STIEPERAERE (Brugge)

Aangetrokken door een kort berichtje van DE VISSER (1966) bezocht ik met de deelnemers aan het Pinksterkampje van de BJN-plantenwerkgroep de afgraving bij de Bakkersdam te Oostburg. Daar de verschillende orchissen toen nog niet bloeiden was het aspekt niet zo spectaculair. Dit werd echter ruim vergoed toen vier, ons verder onbekende Nederlandse amateurs ons een mooi exemplaar van *Botrychium lunaria* toonden. Dit stond in een relatief hoge en dichte grasbegroeiing. Zij hadden toen nog geen tweede plant kunnen vinden. De voorkeur van *Botrychium* voor schrale padranden kennend slaagden we er toen vrij vlug in nog een vijftiental planten aan te treffen.

De groeiplaatsen zijn op één na alle gelegen langs het meest noordelijke toegangspad dat ter plaatse een minder afgegraven eiland vormt. Naast het eigenlijke pad ligt een vaag weinig gebruikt spoor dat sterk bijdraagt tot grotere variatie.

Typisch voor de eigenlijke berm is een vegetatie met veel *Elytrigia pungens*. Meer naar het pad toe en in de buurt van de konijnholen hebben we een veel opener vegetatie met als opvallendste soort *Lotus corniculatus* subsp. *corniculatus* en diverse mesotrofen zoals *Bellis perennis*.

Waar de konijnen de bodem te sterk omwoelen ontstaat een zeer open droog grasland met naast *Saxifraga tridactylites* en andere eenjarigen vooral *Phleum arenarium*. Deze laatste bleek tot dit sterk beïnvloede milieu beperkt.

Op de uiterste padrand vinden we een lage, weinig bedekkende grasvegetatie met veel eenjarigen: *Myosotis ramosissima*, *Saxifraga tridactylites*, *Erophila verna*, *Veronica arvensis*, *Vicia lathyroides*, *Cerastium semidecandrum*, *Euphrasia officinalis*, e.a. *Botrychium* bleek een uitgesproken optimum te hebben in deze hooguit vijftig centimeter brede strook.

Een tweede groeiplaats vonden we een vijftiwintigtal meter verder, naar een buitenverblijf toe in de rand van een eveneens niet afgegraven gedeelte. In de vrij steile kant van dit „eilandje” hebben de konijnen verschillende grote hopen gegraven. *Lotus corniculatus* en *Trifolium campestre* zijn in dit gedeelte zeer abundant. *Botrychium* staat hier zowel boven de hopen in een zeer smalle strook met dichte begroeiing van leguminosen als wel in de geleidelijke afzink naar de lagere, 's winters drassige kommen met vegetaties van *Scirpus palustris*, *Carex distans*, *C. flacca*, *Dactylorchis incarnata* en *D. praetermissa*. Wel vonden we *Botrychium* alleen in het droogste gedeelte van deze gradiënt en dan nog op de sterkst afgevreten stukken.

Een overzicht der opnamen vindt men in tabel 1.

Op 30 juni, bij een tweede bezoek, eveneens in het kader van een BJN-pwg kampje, noteerden we binnen deze gradiënt nog soorten als *Centaureum minus*, *Linum catharticum* en *Sagina nodosa*. Deze vormden kleine groepjes in een begroeiing van voornamelijk *Lotus corniculatus*, *Festuca rubra*, *Luzula campestris*, *Carex flacca* en wat *Cynosurus cristatus*. Helaas ontbrak de tijd om dit zeer interessante vegetatiepatroon wat nader te bekijken.

Zoals reeds uit het voorgaande bleek zijn de begroeiingen met *Botrychium lunaria*

Nummer opname HS 1969	9	11	8	10
Oppervlakte in m ²	1	1/4	1/2	1
Bedekking kruidlaag in %	15	40	20	80
Bedekking moslaag in %	60	45	70	55
Therophyten				
<i>Phleum arenarium</i>	2m.1			
<i>Myosotis ramosissima</i>	+ p.1	+ p.1	1p.1	+ p.1
<i>Veronica arvensis</i>	2m.1	1p.1	2m.1	+ p.1
<i>Saxifraga tridactylites</i>	1p.1	+ p.1	+ p.1	
<i>Erophila verna</i>	1p.1	+ p.1	+ p.1	
<i>Arenaria serpyllifolia</i>	2m.1	1p.1	+ p.1	
<i>Vicia lathyroides</i>	1p.2	+ p.1	+ p.1	
<i>Cerastium semidecandrum</i>	1p.1	+ p.1	1p.1	
<i>Geranium molle</i>	r.1		()	
<i>Sagina nodosa</i>		r.1	r.1	
<i>Euphrasia officinalis</i>		+ p.1	r.1	
<i>Trifolium campestre</i>			+ p.1	2b.2
<i>Trifolium dubium</i>			2a.2	
Geophyten				
<i>Botrychium lunaria</i>		+ p.2	+ p.1	1p.1
<i>Equisetum arvense</i>		+ p.2		+ p.1
Hemicryptophyten				
<i>Taraxacum sect. Erythrosperma</i>	r.1			
<i>Carex arenaria</i>	1p.2	1p.1	+ p.2	+ p.2
<i>Lotus corniculatus</i> subsp. <i>corn.</i>	1p.2	2a.2	+ p.2	2b.3
<i>Plantago lanceolata</i>	1a.2	2b.2	2a.1	2b.2
<i>Elytrigia pungens</i>	2a.2	1p.1	1p.2	1b.2
<i>Luzula campestris</i>	+ p.2	1a.1	1a.2	1b.2
<i>Poa pratensis</i>	1b.1	1a.2	2a.2	1b.2
<i>Festuca rubra</i>	2a.2	2a.2	2a.2	2b.2
<i>Leontodon autumnalis</i>	r.1	+ p.1	r.1	r.1
<i>Holcus lanatus</i>	r.2	+ p.2	r.1	
<i>Agrostis tenuis</i>	1p.2		2a.2	
<i>Bellis perennis</i>		r.1	r.1	
<i>Taraxacum sect. Vulgaria</i>		+ p.1	+ p.1	r.1
<i>Hypochaeris radicata</i>		r.1	1b.1	r.1
<i>Agrostis stolonifera</i>		r.1		
<i>Carex flacca</i>			+ p.2	
<i>Achillea millefolium</i>			r.1	
<i>Trifolium repens</i>			+ p.1	+ p.1
<i>Medicago lupulina</i>			+ p.2	
Chamaephyten				
<i>Cerastium holosteoides</i>	r.1		r.1	
Phanerophyten				
<i>Rubus caesius</i>				r.1
Moslaag (p: aanwezig, d: dominant)				
<i>Peltigera</i> sp.			p	
<i>Pseudoscleropodium purum</i>			p	
<i>Brachythecium rutabulum</i>			p	
<i>Hypnum cupressiforme</i>	d	d	d	d
<i>Bryum capillare</i>			p	
<i>Cladonia</i>	p			
<i>Tortula ruralis</i> var. <i>ruralis</i>	p	p		

hier nauw gebonden aan konijnenbegrazing. Hierbij staan ze ongeveer tussen de overbegraasde begroeiingen met *Phleum arenarium* en de minst begraasde gedeelten met *Elytrigia pungens*.

Het bleek dat de konijnnuitwerpselen zich in deze vegetaties concentreerden. Dit zal wel een verrijking met zich mee brengen. Voor de smalle strook langs het pad is dit daarenboven nog gekoppeld aan instuiving van verrijkt lemig zand dat zich bij regenweer in de wielsporen verzamelt.

Naast de hoofdfactor „konijn” is eveneens van belang dat dit pad het uitgangspunt is voor een schaapskudde die hier vanaf augustus graast. Ook zullen deze randen wel het meest betreden worden. Interessant is verder dat het iets lemige fijne zand plaatselijk nogal wat schelpresten bevat. De zuurgraad zal dan ook plaatselijk wel nogal uiteenlopen.

Blijkbaar is *Botrychium* een soort die lage, begraasde begroeiingen preferereert. Hiermee past deze soort goed bij het konijn dat zelf ook een voorkeur heeft voor lagere begroeiingen en deze ten dele ook doet ontstaan. Nochtans bleek *Botrychium* zijn tol ruim te betalen. Reeds met Pinksteren waren de meeste planten sterk aangevreten. Op 30 juni vonden we slechts met veel moeite nog enkele niet helemaal opgevreten stukjes.

In de plantensociologische literatuur wordt *Botrychium* steeds vermeld in verband met het Nardo-Galion. Zelfs wordt deze soort kenmerkend genoemd voor het droge *Botrychium -Polygala vulgaris* -gezelschap van de duinen.

Betrekkelijk weinig soorten uit onze relatief rijke opnamen komen min of meer regelmatig in het Nardo-Galion voor. Het meest typisch zijn wel *Euphrasia officinalis*, *Botrychium lunaria*, *Luzula campestris* en *Festuca rubra*. Afgaand op WESTHOFF (1966) moeten we onze begroeiingen rekenen tot een mesotrofe vorm van het Tortulophleotum arenarii.

In het RIVON-jaarboek 1967 wordt waarschijnlijk gemaakt dat *Botrychium* afhankelijk is van een bepaalde vorm van natuurlijke bemesting. Onze waarnemingen wijzen eveneens in deze richting. Wellicht wordt deze zeldzame situatie nog het meest gerealiseerd in iets zure omstandigheden, dus in de buurt van het Nardo-Galion.

Tenslotte is ook dit weer een illustratie van het feit dat afgravingen lang niet altijd gelijk te schakelen zijn met verarming. Het kan dan ook slechts een aanmaning zijn dergelijke plaatsen niet te verwaarlozen.

Literatuur

RIVON, 1968. Jaarverslag RIVON 1967, p. 12—14.

VISSER, A. DE, 1966. Ophioglossum vulgatum in westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Gorteria 3(5), p. 75.

WESTHOFF, V., 1966. Systeem der in Nederland voorkomende Plantenassociaties en Lijst van taxa van in Nederland voorkomende hogere planten die als ken- en (of) differentiërende taxa zijn te beschouwen voor in Nederland voorkomende vegetatie-eenheden. Stenc. Zeist.

Tabel 1

Localisering der opnamen

Opn. 9: Sterk door konijnen beschadigd gedeelte van de berm langs het noordelijke toegangspad.

Opn. 11: Klein stukje van de uiterste padrand bij opname 9.

Opn. 8: Smalle strook langs het pad, 20 m van de weg af ten opzichte van opname 9.

Opn. 10: Smalle strook boven de konijnenholen in de rand van een klein, minder afgegraven gedeelte bij het buitenverblijf.

Summary

The author describes the vegetation of a dug down ground near Bakkersdam in the vicinity of Oostburg (prov. Zeeland) and stresses the fact that it may be of interest not to neglect the vegetation of such spots.